

Se coneix que tingué moments de verdadera desesperació dins s'aislament que la rodetjava. Se veyà abandonada, sola, mal vista, que fugian d'ella y d'es seu malalt com si duguessin peste.

A voltes les faltava lo més necessari, fins s'aliment, tot ho havian de pagar a preus altíssims: la tenian en fama de bruja empecatada y la miravan ab horror per que no anava a missa y feya befa d'es exclaustats. Consideravan profanat es cemenjiri sempre que hi anava a escriure ses nits de lluna; y d'allà exí un poch fantàstich, un poch filosòfich, un molt herèlich es seu *Spiridion*.

A n'aquell temps de costums morigerades, patriarcal, dins aquest recó de món, atrassats y sense sa més més petita noció d'adelant y cultura social, presenciant sa vida misteriosa d'aquella enigmàtica familia, ja crech jo qu'ho degueran passar molt trist.

¿Té ò no té rahó de calificar es valldemosins en tan poca caritat?

Jo crech qu'ensanyà ab ells per venjarse de sa mala acullida qu'havía tingut; però crech també qu'en mitx de tanta exageració hi hà qualque veritat.

He passat un hivern dins aquest poblet tan poèticament arredossat demunt sa serralada; he estudiat es caràcter y costums d'es pagesos, — lo que no havia fet

durant es molts estius que fa que vínch, — y si be hi hà excepcions que merexen tot es meu carinyo y afecte y el me pagan com no meresch, en general son altius, inhospitalaris, enemichs d'es senyors que miran en despreci, negantlos totes ses facilitats d'hostatge.

Se despren d'axò, qu'han vist gent de tota casta, y van escamats y recelosos.

En quant a honradès, que ningú la posi en dubte; ses claus son demés y se pot viure tranquil de que rès ha de faltar de sa propietat d'es vehinat. Be ho demostra sa roba extesa per tot arreu, y ses portes empeses mentres s'homo es a sa feyna y sa dòna renta a s'abandó.

Per lo tant, tot es llatrocini de que parla George Sand es mentida, pura venjansa y m'indigna es llegirho. Respectant es seus honors y talent, hem de convenir que no sempre deya sa veritat.

Aquell crit de «¡Vive la France!» que llensà a n'es port de Barcelona a bordo del «Méléague» no fou un crit patriòtich, y sí de goig per s'aproximació de sa societat parisien tan anyorada, que li dava enreus y l'hallagava, oferintli camp obert per ses seves volades d'anguila, afectada de cambiar de niu.

COLOMA ROSSELLÓ DE SANS.

Valldemosa. 1909.

EL V CONGRES D'ESPERANTO

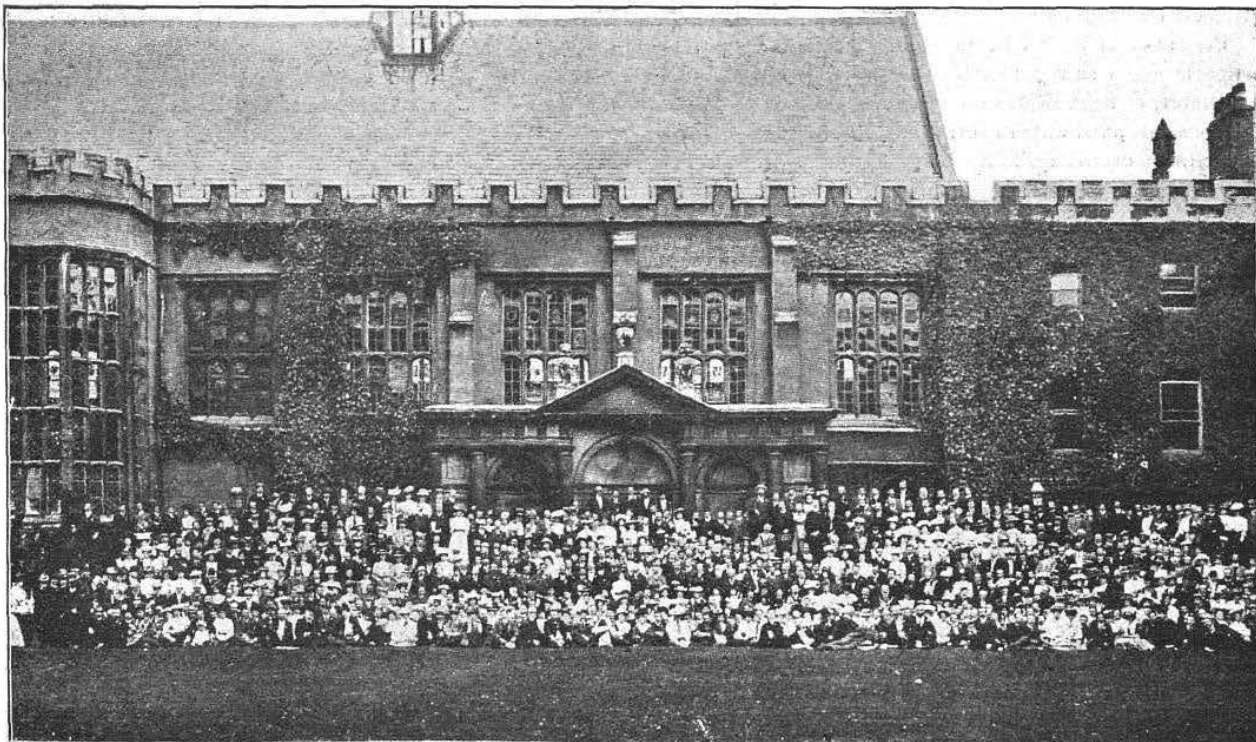
AL IV Congrès verificat a Dresden, segueix aquest any nostra ciutat, en la celebració del Quint Congrès esperantista.

Ab aytal motiu, Barcelona hostatjarà per alguns dies, al honorable inventor, qui, ab la seva esposa, arribarà dins de poch temps.

FEMINAL, dona la més coral benvinguda a la senyora Clara Silbernik de Zamenhof, tot desitjantli fells estada en nostre país y bona recordansa al dexarlo.

Sinjorino de Zamenhof, es una dòna exemplar per tots conceptes, donchs, en ella hi veyèm encarnades les modernes teories feministes.

Al costat de la esposa model, de la mare carinyosa y aymant de sos fillets, hi trobem la muller intel·ligent. Comprenent la gran idea qu'encarnava la obra del seu marit y que per lo mateix que l'entenía, veyà la sèrie de contrarietats que la seva realisació representava, sens abandonar els cuydados inherents a una mare de familia y lluny d'influir

Una assemblea de congressistes d'Esperanto, a Kembridge

per un fals egoisme, a que desistís de son projecte, ho feu en sentit contrari; y al efecte, la veyèm en la època del seu prometatge, encoratjant continuament al Doctor, animantlo en mitx dels desenganys de parents y amichs, y posant sempre cara riallera als moments de melangia que les contrarietats polítiques del seu país li produhian, al dificultar la implantació dels seus plans de divulgació.

Polaca rusa de naxensa y, pertanyent a una familia dedicada sempre a les lletres; identificada ab la vida no menys intel·lectual del seu marit, metge, y del seu cunyat metge també, ha sapigut inculcar als seus fills els hàbits de treball y estudi que posan als individus en condicions d'independencia, evidenciantho el que, dos d'ells, Adam y Sofia, seguxin la carrera de medicina, per la qual se veu que sent la familia especial predilecció. La petita Lidia, el darrer dels seus fills, no quedarà resagada, a judicar per l'axiribiment que, ab tot y la poca edat ja manifesta.

Vulga acceptar Sinjorino Zamenhof la benvinguda que de tot cor li endressa FEMINAL, fentla extensiva a quantes senyores estrangeres ho-

avuy ab el número d'esperantistes que 'sembla exigir el lloch de celebració d'un Congrés; però aquesta nota veritat no respon per rès als que han fet remarcarla. Precisament el fet de tenir lloch el Congrés en les quatre ciutats qu'han precedit a la nostra, ha fet augmentar en número considerablels adeptes a la llengua auxiliar internacional, essentne una prova irrefutable, l'moviment intel·lectual y comercial que a Ginebra, Kembridge y Dresde, vé observantse.

Clara Silbernik de Zamenhof

El número més inferior d'esperantistinoi, no disminuirà en lo més mínim l'entusiasme que puga sentirse pel pròxim Congrés, y es ben segur que quan la senyora Zamenhof passarà en mitx de la fila de catalanes que ab justicia l'aclamaràn, sentirà per nosaltres aquella simpatia que degué experimentar en el modest Congrés de Boulogne, quan després del discurs del seu marit y en gracia a les manifestacions que respecte la seva cooperació havia fet, corresponia ab un somrís constant a la joya de tots els assistents.

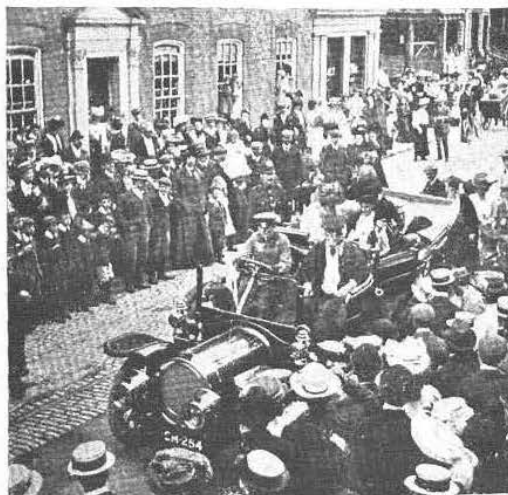
El mateix doctor, a ben segur que interiorment repetirà també aquell fragment del primer discurs, en que deya: «No m'afalaguèu a mi, que'l

Los seus fills Zelio, Lilli y Adam

norin el V Congrés, tot honorant a Barcelona; y que al fer nova professió de fè a la hermosa llengua auxiliar-internacional, podràn juntar les notes-impressions de la primera ciutat d'Espanya, al costat de les rebudes en congressos anteriors. Esperèm que tindran motiu pera modificar molts judicis erronis que respecte Espanya en general tenen formats, donchs veuràn que Barcelona, la ciutat de la *Kvina Kongreso*, té mèrits pera figurar al costat de les primeres capitals europees, malgrat les revoltes que com erupcions fastigoses volen enlletgira y ferla aborrible, y que com a ciutat sana y forta, té elements suficients pera reaccionar y purificarse totalment.

Barcelona, no compta encara

Arribada de la familia Zamenhof a Kembridge

crear poch significa, si no hi hà un impulsador qu'ho animi y hi dongui aplicació pràctica; l'ànima y l'aplicació pràctica ha vingut d'ella, de la meva esposa, ab lo qual manifesto públicament que lo que'ns reuneix aquí, lo que'ns mou, lo que tants tons rosats fa entreveure en mitx de nostra obra, es el concurs de una dòna, y a una dòna's deù lo Esperanto...»

Quan en agradívola conversa cambiarem impressions ab les amigues llunyanes, qual amistat ben sincera ha sigut fins ara per escrit, no podrèm menys d'oferir a la ilustre senyora tota la part mellor del gran goig que produheix l'entendres nacionalitats tan diverses y de llengües difícilíssimes,

Congressistes esperantistes suechs y escocesos

fè, obra de perseverancia, obra d'utilitat universal. Y cal que la rebem entre nosaltres com un model a qui fora bõ imitar en totes les circumstancies de la nostra vida. Fem que compregui la ilustre polaca, qu'aquí a Catalunya's troba entre germanes d'ideals, joyoses de poguerli dir: «Oh! vos, senyora, qui heu textit entorn del nom del vostre espòs y dels vostres fills, una gloriosa corona feta del agraïment de les nacions, ben vinguda siau entre nosaltres les catalanes, Clara Silbernik de Zamenhof!»

JOAQUIMA ROSAL DE ROSALS.

Barceloná. Agost de 1909.

per medi d'una altra, fácil, hermosa, modesta... y ajudada per una dòna.

Cal, donchs, que totes les catalanes de bona voluntat, sense distinció d'entusiasmes y de creencies, saludem en la senyora Zamenhof, l'obra de la dòna. Obra de

*La baronesa de Méné!
entusiasta propagandista del Esperanto*

Un grupu de congressistes a bordo, camí d'Escocia

LO QUE'S DIU A FRANSA

JOAN Lahor ha mort, fa poch temps, ben poch temps després d'haver obtingut en les eleccions de l'Academia Francesa una desfeta que fou casibé una veritable victoria; y de fet per son esperit, per la seva erudició, per la conciencia y la canutitat de son *bagatge* literari, hauria merescut entrar en la docta assamblea més que qualsevol matemàtic ò qualsevol polítich devinguts *Immortals*.

Lahor, (que tots els parisenchs ja saben usaba'l pseudònim literari de Dr. Cazalis) tingué tres originalitats: fou literat convensut, boudhista y home honrat.

Literat convensut — tots aquells qui'l conegueren, coneixen també son desinterés, son culte del Art y de la bellesa.

Refermà sa fè *boudhista* en l'estudi profund, contínuu dels llibres sagrats de la Xina y de la India, fent un paralel entre totes les Religions, y son ànima atormentada, adolorida

y assedegada de llum, d'oblit y de pau com ho son nostres pobres diables d'ànimes modernes, provà de trobar en les velles èxtassis indies lo que ni'l Christ, ni Mahoma, ni Luther, ni per enllà Zeus y Venus, no havian pogut donarli.

Home honrat: sos amichs, qui foren també sos admiradors no tenen pas necessitat de dirnosho, car tota la vida d'aquest home no fou més que una llarga bondat, una llarga filantropia, una llarga justícia.

Fou prosista nerviós, savi, un xich desencantat.

La natura es una gran malmetedora d'emportarsen en plena forsa de talent, el sèr exquisit que fou Lahor, quan podria fer tan bella cullita de pillos y d'imbècils!

***

La dòna, amigues llegidores, es un animal estrany!
Ha nascut, sinó hermosa, al menys quasi sempre bonica, y